

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PAOLO MENGOZZI
esitatud 9. märtsil 2010¹

1. Euroopa Kohtul pole siiani olnud kuigi palju võimalusi tegeleda biotehnoloogialeiutiste õiguskaitsset käsitleva direktiiviga. Käesolev kohtuasi annab talle siiski võimaluse täpsustada mõningaid olulisi punkte seoses kaitsega, mis peab liidus olema tagatud patentidele, mis on välja antud selles valdkonnas, mille tähtsust ei saa tänapäeval alahinnata.

„Artikkel 27

I. Õiguslik raamistik

Patendi objekt

A. TRIPS-leping

2. Intellektuaalomandi õiguste kaubandus-
aspektide leping² (edaspidi „TRIPS-leping”)
sätestab oma artiklites 27 ja 30:

1. Kooskõlas käesoleva artikli lõigetega 2 ja 3 võib patentida iga leiutist, nii tooteid kui ka meetodeid, kõigist tehnikavaldkondadest, tingimusel et see on uus ning omab leiutus-
taset ja on tööstuslikult kasutatav. Kooskõlas artikli 65 lõikega 4, artikli 70 lõikega 8 ja käesoleva artikli lõikega 3 ei ole patendi taotlemisel või patendiõiguste kasutamisel oluline leiutise tegemise koht, tehnikavaldkond ega

1 – Algkeel: itaalia.

2 – Kiidetud heaks nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid, tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubanduslääbirääkimiste Uruguay vóorus (1986–1994) (EÜT L 336, lk 1; ELT eriväljaanne 11/21, lk 80). TRIPS-lepingu tekst avaldati samas EÜT-s L 336, lk 214 (eestikeelne eriväljaanne 11/21, lk 305). Uruguay vóoru rahvusvaheliste lepingute autentsed versioonid on inglise, prantsuse ja hispaania keeles.

see, kas tooted on imporditud või valmistatud kohapeal.

„Artikkel 30

2. Liikmed võivad patentsuse välistada leiu- tiste puhul, mille kaubanduslik kasutamine nende territooriumil on keelatud vajadusest kaitsta avalikku korda või moraali, sealhulgas kaitsta inimeste, loomade ja taimede elu ning tervist või vältida tõsiseid keskkonnakahjus- tusi, tingimusel et selline välistamine ei toimu ainuüksi seepärast, et niisugune kasutamine on nende seadusega keelatud.

Antavate õigustega seotud erandid

Liikmed võivad teha piiratud erandeid paten- diga antavate ainuõiguste puhul, tingimusel et sellised erandid ei ole patendi tavakasuta- misega ülemäärases vastuolus ega kahjusta liigselt patendiomaniku seaduslikke huve, võttes arvesse kolmandate isikute seaduslikke huve.”

3. Liikmed võivad patentsuse välistada ka:

- a) inimeste või loomade raviks kasutatavate diagnostika-, teraapia- ja kirurgia-meeto- dite puhul;
- b) taimede ja loomade puhul, välja arvatud mikroorganismid, ja põhiliselt bioloogi- liste meetodite puhul, mida kasutatakse taime- ja loomakasvatases, välja arvatud mittebioloogilised ja mikrobioloogilised protsessid. Liikmed peavad siiski korral- dama taimeliikide kaitsmise kas paten- tide või tõhusa *sui generis*-süsteemi või mingi nende kombinatsiooni abil. Käes- oleva punkti sätteid vaadatakse üle neli aastat pärast WTO lepingu jõustumise kuupäeva.

B. Direktiiv 98/44/EÜ

3. Direktiiv 98/44/EÜ³ (edaspidi ka „direk- tiiv”) näeb oma põhjendustes ette:

„[...]

- 3) tulemuslik ja ühtlustatud kaitse kõi- gis liikmesriikides on eriti oluline bio- tehnoloogia valdkonda tehtavate

[...]”

3 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 1998. aasta direk- tiiv 98/44/EÜ biotehnoloogialeutiste õiguskaitse kohta (EÜT L 213, lk 13; ELT eriväljaanne 13/20, lk 395).

investeeringute soodustamiseks ja jätkuvuse tagamiseks;

[...]

siseriikliku patendiõiguse normide asemele; siseriikliku patendiõiguse normid jäävad biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse peamiseks aluseks, ometi tuleb neid teatud punktides muuta või täiendada, et piisavalt arvesse võtta bioloogilise materjaliga seotud tehnoloogilist arengut, mis vastab ka patentsusenõuetele;

5) biotehnoloogialeiutiste õiguskaitset pakuvates eri liikmesriikide seadustes ja tavades on erinevusi; niisugused erinevused võivad põhjustada kaubandustõkkeid ja seega takistada siseturu nõuetekohast toimimist;

[...]

6) niisugused erinevused võivad veelgi suurenedada, kui liikmesriigid võtavad vastu uued ja teistsugused õigusaktid ja haldustavad või kui niisuguseid õigusakte tõlgendav siseriiklik kohtupraktika areneb eri suunas;

7) biotehnoloogialeiutiste õiguskaitset käsitlevate siseriiklike õigusaktide kooskõlastamata areng ühenduses võib kaubandust veelgi enam pärssida, kahjustada niisuguste leiutiste tööstuslikku arendamist ja siseturu tõrgeteta toimimist;

22) arutelu geenide nukleotiidjärjestuse või osalise nukleotiidjärjestuse patentsuse üle tekitab lahkavamusi; käesoleva direktiivi kohaselt tuleks niisuguseid nukleotiidjärjestusi või osalisi nukleotiidjärjestusi käsitlevatele leiutistele patendi andmisel arvesse võtta samu patentsuskriteeriume nagu kõigi teiste tehnoloogiavaldkondade puhul: uudsust, leiutustaset ja tööstuslikku kasutust; nukleotiidjärjestuse või osalise nukleotiidjärjestuse tööstuslikku kasutust tuleb esitatud patenditaotluses konkreetselt kirjeldada;

8) biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse ei eelda omaette õigusnormide loomist

23) pelgalt DNA nukleotiidjärjestus, mille puhul ülesannet ära ei näidata, ei sisalda

mingit tehnilist teavet ega ole seetõttu patenditav leiutis;

3. Geeni nukleotiidjärjestuse või osalise nukleotiidjärjestuse tööstuslikku kasutust tuleb kirjeldada patenditaotluses.”

24) tööstusliku kasutuse kriteeriumile vastamiseks on juhtudel, kui geeni nukleotiidjärjestust või osalist nukleotiidjärjestust kasutatakse proteiini või proteiini osa tootmiseks, vaja täpsustada, missugust proteiini või proteiini osa toodetakse või missugust ülesannet see täidab;

6. Direktiivi artikkel 9 on sõnastatud järgmiselt:

[...]”

4. Direktiivi artikkel 1 sätestab:

„Geneetilist teavet sisaldavale või sellest koosnevale tootele patendiga antud kaitse hõlmab kogu materjali, millesse toodet on lisatud ja milles sisaldub oma ülesannet täitev geneetiline teave, kui artikli 5 lõikest 1 ei tulene teisiti.”

„1. Liikmesriigid kaitsevad biotehnoloogialeiutisi siseriikliku patendiõiguse alusel. Vajaduse korral kohandavad nad oma siseriiklikku patendiõigust vastavalt käesoleva direktiivi sätetele.

2. Käesolev direktiiv ei piira kohustusi, mis liikmesriikidel on vastavalt rahvusvahelistele kokkulepetele, eriti TRIPS-lepingule ja bioloogilise mitmekesisuse konventsioonile.”

C. Siseriiklikud õigusnormid

5. Direktiivi artikkel 5 näeb ette:

„[...]”

7. Madalmaade 1995. aasta Rijksoctrooiwet (patendiseadus; edaspidi „ROW95”), mida on

hiljem muudetud, võtab direktiivi artikli 9 üle järgmises sõnastuses:

„Artikkel 53a

[...]

3. Geneetilist teavet sisaldava või sellest koosneva toote patendi osas hõlmab ainuõigus kogu materjali, millesse toodet on lisatud ja milles sisaldub oma ülesannet täitev geneetiline teave, kui artikli 3 lõike 1 punktist b ei tulene teisiti.”

II. Asjaolud, põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

8. Monsantoile kuulub 19. juunil 1996 välja antud Euroopa patent (edaspidi ka „patent”), mis puudutab nukleotiidjärjestust, mis soja-taime DNA-sse sisestatuna muudab taime resistentseks glüfosaadi, sama äriühingu toodetava ja „Roundupi” nime all turustatava umbrohumürgi suhtes.

9. Geneetiliselt muundatud sojataimi (nn RR-soja, st Roundup ready soja) kasvatatakse mitmes maailma riigis, kuid mitte Euroopa Liidu territooriumil. Geneetiliselt muundatud soja kasutamise eelis põllumajandustootjate jaoks seisneb võimaluses kasutada umbrohtude hävitamiseks umbrohumürki Roundup, kartmata sojakultuuri kahjustada.

10. Argentinas kasvatatakse RR-soja laialdaselt ning see kujutab endast tähtsat ekspordiartiklit. Seevastu ei ole Monsanto Argentina õigusega seotud põhjustel selles riigis kõnealust taime iseloomustava nukleotiidjärjestuse patenti.

11. Äriühingud, kes on põhikohtuasjas kostjad, importisid 2005. ja 2006. aastal mõne lasti Argentinast pärinevat sojajahu. Monsanto nõudmisel tehtud jahuproovide analüüsil ilmnesid RR-sojale iseloomuliku DNA jäljed. Järelikult on tuvastatud, et Amsterdami sadamas lossitud importjahu, mis on mõeldud loomasööda tootmiseks, toodeti Argentinast, kasutades geneetiliselt muundatud soja, millele Monsanto on Euroopa patent.

12. Monsanto esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule hagi importijast äriühingute vastu, pidades neid oma patendi rikkumise eest vastutavaks.

13. Leides, et vaidluse lahendamiseks on vaja tõlgendada direktiivi, peatas liikmesriigi kohus menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

sisaldab seda ning on lisatud materjali, mis seega sisaldab geneetilist teavet?

„1. Kas [...] direktiivi [...] artiklit 9 tuleb mõista nii, et selles artiklis sätestatud kaitsele on võimalik tugineda ka käesolevas menetluses kõne all olevas olukorras, kus toode (DNA nukleotiidjärjestus) on osa Euroopa Liitu imporditud materjalist (sojajahu), kuid ei täida väidetava rikku-mise hetkel oma ülesannet, kuid täitis seda varem (sojataimes) ning võib-olla saab oma ülesannet taas täita, kui ma-terjal on eraldatud ja organismi raku lisatud?

2. Kas eeldusel, et Cefetra ja ACTI poolt ühendusse imporditud sojajahu sisaldab patendi [...] patendinõudluses 6 kirjeldatud DNA nukleotiidjärjestust ning et DNA on Euroopa Parlamendi ja nõuko-gu 6. juuli 1998. aasta direktiivi 98/44/EÜ biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse kohta (EÜT L 213, lk 13; ELT eriväljaan-ne 13/20, lk 395) artikli 9 tähenduses li-satud sojajahusse, kuid ei täida seal enam oma ülesannet, keelab direktiivis sätesta-tud bioloogilise materjali patendikaitse, eelkõige artikkel 9 anda siseriikliku õi-gusega tootele (DNA) (lisaks) absoluut-set kaitset, sõltumata sellest, kas DNA täidab oma ülesannet, ning kas artiklis 9 sätestatud kaitse on seega ammendav sel-lisel selle artikliga reguleeritud juhul, kus toode koosneb geneetilisest teabest või

3. Kas eeltoodud küsimustele vastamisel on oluline see, et patent [...] taotleti ja see anti välja enne [...] direktiivi [...] vastu-võtmist (19. juunil 1996) ja et absoluutne kaitse anti sellisele tootele siseriikliku õi-gusega enne direktiivi vastuvõtmist?

4. Kas Euroopa Kohtul on võimalik eeltoo-dud küsimustele vastamisel võtta arvesse

TRIPS-lepingut ning eelkõige selle artikleid 27 ja 30?”

võib Euroopa Liidu territooriumil tugineda oma õiguste Argentinast pärit sojajahu suhtes, ei saa miski teda seejärel takistada tuginedast analoogilistele õigustele teistest riikidest pärit jahu suhtes. Õiguste ammendumise põhimõtet kohaldatakse ainult pärast seda, kui toode siseneb esmakordselt patendiomaniku loaga liidu territooriumile.⁴

III. Esialgsed märkused

14. Nagu asjaolude lühikokkuvõttest näha, on Monsanto hagi suunatud üksnes Argentinast pärit sojajahu importijate vastu. Nagu Monsanto ise nõustub, on selle põhjus asjaolu, et Argentinast puudub tal RR-soja patendikaitse. See äriühing saab teistes soja tootvates riikides erinevalt Argentinast oma leiutise kasutamise eest tänu patendiga tagatud kaitsele või tänu põllumajandustootjatega sõlmitud kokkulepetele tasu.

15. Tuleb siiski märkida, et kui Monsanto on otsustanud esitada liidu territooriumil hagi ainult Argentinast pärit toodete puhul, on tegemist lihtsalt selle äriühingu kaubanduspoliitilise otsusega. Kui Euroopa Kohus peaks tõepoolest kindlaks tegema, et Monsanto

16. Järelikult hakatakse Euroopa Kohtu antavat tõlgendust kohaldama üldiselt kõigil juhtudel, mil liidu territooriumile imporditakse kaupa, mis on saadud kolmandas riigis, töödeldes geneetiliselt muundatud taime, mille peale on olemas Euroopa Liidu territooriumil kehtiv patent.

4 – Ammendumise põhimõte on asutamislepingus (praeguse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklites 34 ja 35) sätestatud koguseliste piirangute ja samaväärse toimega meetmete keelust tulenev loomulik tagajärg. Selle põhimõtte kohaselt ei saa patendiomanik, kes on lubanud turule viia toote, mille peale patent talle õigused annab, takistada tootega hiljem tehtavaid õigustoiminguid (võõrandamist jne). Euroopa Kohtu sõnul seisneb „patendiõiguse olemus peamiselt toote *esmakordse turuleviimise* ainuõiguses” (14. juuli 1981. aasta otsus kohtuasjas 187/80: Merck, EKL 1981, lk 2063, punkt 9; kohtujuristi kursiiv). Selle kohtulahendi kehtivust seoses ammendumise põhimõttega on Euroopa Kohus korduvalt kinnitanud: vt nt 5. detsembri 1996. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-267/95 ja C-268/95: Merck ja Beecham (EKL 1996, lk I-6285). Euroopa Liidust väljas ja selle sees turule viimise vahelise eristuse kohta ammendumise põhimõtte kohaldamise kontekstis vt analoogia alusel 15. juuni 1976. aasta otsus kohtuasjas 51/75: EMI Records (EKL 1976, lk 811, punktid 6–11).

IV. Esimene eelotsuse küsimus

tuleb iga hetke käsitleda iseseisvalt. Viidatud õigusnorm muutub kohaldatavaks ainult siis, kui nukleotiidjärjestus täidab oma ülesannet „olevikus”. Olukorras, kus ülesannet parajasti ei täideta, ei saa tegemist olla artikli 9 rikku-misega: loomulikult muutuks artikkel 9 uues-ti kohaldatavaks, kui järjestus peaks hakkama uuesti oma ülesannet täitma.

A. Esialgsed märkused

17. Esimese eelotsuse küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul selgitada, kas sellisel juhul nagu põhi-kohtuasjas kaitseb direktiivi artikkel 9 Mon-santo seisukohta ka juhul, kui geeni nukleo-tiidjärjestus ei täida oma ülesannet praegu, vaid on seda täitnud varem või saab seda täita tulevikus.

18. Esmapilgul võiks küsimust tõlgendada nii, nagu see piirduks ainult direktiivi artik-lis 9 kasutatud verbiaja probleemiga; nagu nä-gime, on artiklis kirjeldatud kaitse sama artik-liga tagatud ainult siis, kui geneetiline teave on „oma ülesannet täitev”. Sellisel juhul võiks vastus piirduda nentimisega, et õigusnormis on kasutatud olevikku, nii et asjaolu, et paten-ditud nukleotiidjärjestus on varem oma üles-annet täitnud või saab seda tulevikus täita, on täiesti ebaoluline.⁵ Artikli 9 kohaldamisel

19. Nii soovivad esimesele eelotsuse kü-simusele vastata mitu märkusi esitanud isi-kut, välja arvatud Monsanto. Ja nii soovitan eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastata ka mina, kui Euroopa Kohus peaks kavatse-ma küsimusele läheneda nii kitsalt, nagu ma viitasin.

20. Olen siiski seisukohal, et küsimuse kitsas tõlgendamine oleks viga ning et eelotsuse-taotluse esitanud kohtule asjakohase vastuse andmiseks tuleb artiklit 9 tõlgendada direk-tiivi kui terviku ja sellega biotehnoloogialeiu-tiste patentidele pakutava kaitse kontekstis. Pealegi ei tohi unustada, et Monsanto rõhu-tas nii oma kirjalikes märkustes kui ka istun-gil asjaolu, et tema arvates ei tulene paten-dikaitse, millele ta tugines, mitte direktiivi artiklist 9, vaid „klassikalisest” kaitsest, mis peaks traditsioonilise patendiõiguse kohaselt olema tagatud nukleotiidjärjestusele kui nii-sugusele. Teisisõnu on Monsanto väitel tema Madalmaade kohtule esitatud nõuete ese

5 – Olevikku on kasutatud kõigis direktiivi keeleversioonides.

DNA nukleotiidjärjestus kui keemiline aine. Monsanto kinnitab, et seoses jahuga ei esita ta mingeid nõudeid: ta väidab, et kui jahu ei oleks patenditud DNA-d enam sisaldanud, ei oleks tal olnud mingit põhjust jahu imporditud äriühingute vastu hagi esitada.

sisalduv DNA. Selline lahendus ei tundu mulle siiski rahuldavana: füüsiliselt võttes ei ole kahtlust, et patenditud DNA olemasolu jahus saab tuvastada ning et ka seda on tegelikult liidu territooriumile imporditud.

B. Sihotstarbeline patendikaitse

21. Tegelik küsimus, mis tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele täielikult vastamiseks lahendada, puudutab järelkult seda, kas sellisel juhul nagu käesolevas asjas kaitseb geneetilist teavet kui niisugust klassikaline patendikaitse. Seega tuleb teha kindlaks, kas geneetilist teavet kaitstakse kui keemilist ühendit ka siis, kui see esineb „jäädina” tootes, mis on saadud, töödeldes bioloogilist toodet (käesoleval juhul sojataimi), kus nukleotiidjärjestus täitis oma ülesannet.

23. Peale Monsanto ja Itaalia valitsuse ei võtnud teised märkusi esitanud isikud selle konkreetse probleemi suhtes seisukohta, isegi mitte siis, kui neil oli istungil sõnaselgelt palutud seda teha. Nende tähelepanu koondus üksnes jahule.

24. Nagu eespool nägime, väidab Monsanto, et olenemata võimalikust patendikaitsest jahule (mida see äriühing ei nõua), katab patendiga tagatud kaitse DNA nukleotiidjärjestust kui niisugust. See kaitse ei tulene direktiivi artiklist 9, vaid selle direktiivi üldsätetest, mis jätavad üldise patendiõiguse muutumatuks. Artikli 9 ainus funktsioon on seda põhikaitset teatud asjaoludel laiendada. Olenemata sellest, kas artiklit 9 saab kohaldada või mitte, kehtib DNA nukleotiidjärjestusele kui niisugusele endiselt põhikaitse.

22. Võib tekkida kiusatus lugeda seda probleemi ebaoluliseks, leides, et käesoleval juhul on vaidlusese lihtsalt jahu, mitte selles

25. Itaalia valitsus väidab seevastu, et hetkel, mil DNA nukleotiidjärjestus on teise materjali sees, ei kehti sellele klassikaline

patendikaitse ning nõutavate tingimuste esinemise korral saab vastavalt artiklile 9 kohaldada ainult nende toodete kaitset, millesse DNA-d on „lisatud”.

nukleotiidjärjestus sisaldub, tingimusel et see täidaks oma ülesannet. Kuna on selge, et sojajahus ei täida patenditud nukleotiidjärjestus mingit ülesannet, olles kõigest jääk, ei saa käesoleval juhul tugineda artikliga 9 tagatud lisakaitsele.

26. Kuigi Itaalia valitsuse väide on huvitav, ei saa ma sellega siiski nõustuda. Tuleb märkida, et üldiselt direktiiv *täiendab* olemasolevat patendiõigust. Vaadatagu näiteks põhjendust 8. On tõsi, et direktiiv ise näeb artiklis 1 ette võimaluse, et liikmesriikide patendiõigust muudetakse, et viia see kooskõlla kõnealuse ühenduse õigusakti konkreetsete sätetega. Direktiivi tekst ei toeta Itaalia valitsuse tõlgendust siiski kuidagi. Ei tohi unustada, et tavalises patendiõiguses ei vähenda asjaolu, et leiutis on lisatud teisele tootele, üldiselt leiutisele tagatud kaitset.

28. Tuleb siiski kontrollida, kas nukleotiidjärjestust kui niisugust praegusel juhul üldiste patendiõigusnormide alusel kaitstakse, nagu väidab Monsanto. Konkreetne probleem, mis tuleb lahendada, seisneb otsustamises, millal patenditud DNA nukleotiidjärjestust omaette tootena kaitstakse.

27. See-eest tundub mulle vaieldamatu, et direktiivi artikkel 9 on *patendikaitset laiendav* norm. Niisiis lähtub see artikkel eeldusest, et patenditud DNA kui niisugune on kaitse all, ja laiendab sellele tagatud kaitset teatavatel asjaoludel ka „materjalile”, milles

29. Ma väidan, et direktiivi sõnastusest ja eesmärgist lähtuvalt tuleb nukleotiidjärjestust lugeda ka omaette tootena kaitstuks ainult siis, kui ta täidab ülesannet, millega seoses ta on patenditud. Teisisõnu tundub mulle, et direktiiv lubab – ja tegelikult koguni nõuab – tõlgendust, mille kohaselt liidu territooriumil nukleotiidjärjestustele tagatud kaitse on nn sihtotstarbeline (*purpose-bound*) kaitse. Kuigi direktiiv ei väljenda selgelt, et nukleotiidjärjestuste kaitse peab olema selline, kõneleb sellise tõlgenduse kasuks palju tegureid, mis on seotud biotehnoloogiapatentide tervik süsteemiga.

30. Esiteks rõhutab mitu direktiivi sätet, et nukleotiidjärjestuse patendi saamiseks tuleb ära näidata konkreetne ülesanne, mida see järjestus täidab. See on nii põhjendustes 22, 23 ja 24, samuti artikli 5 lõikes 3. On tõsi, et tegemist on sätetega, mis puudutavad patentsuse ulatust, mitte patentitud toote kaitset. Siiski on need teatavaks näitematerjaliks selle kohta, et liidu seadusandja vaatenurgast ei ole nukleotiidjärjestusel patentimise seisukohalt mingit tähtsust, kui ei ole ära näidatud ülesannet, mida see järjestus täidab.

31. Nukleotiidjärjestuse täidetavale ülesandele direktiivis omistatava suure tähtsuse eesmärk on muidugi võimaldada eristust „avastuse” ja „leiutise” vahel. Nukleotiidjärjestuse tuvastamine ilma selle ülesande näitamiseta kujutab endast lihtsalt avastamist, mis ei ole iseenesest patentitav. Seevastu piisab nukleotiidjärjestuse täidetava ülesande äranäitamisest, et avastusest saaks leiutis, mida saab järelikult patendiga kaitsta. Tõlgendus, mille järgi nukleotiidjärjestuse suhtes kohaldub „klassikaline” patendikaitse, mis seega laieneb *kõigile selle järjestuse võimalikele ülesannetele*, kaasa arvatud neile, mis olid patenditaotluse esitamise ajal veel tundmatud, tähendaks, et patenti loetakse kehtivaks ka

nende ülesannete puhul, mida patendi taotlemise ajal veel ei tuntud. Teisisõnu piisaks, kui taotleda patenti *üheleainsale* nukleotiidjärjestuse ülesandele, et saada kaitse ka selle järjestuse *teistele kõikvõimalikele ülesannetele*. Minu arvates oleks selle tõlgenduse tulemus praktikas, et patentida saaks ka lihtsalt avastusi, see on aga patentimise aluspõhimõtetega vastuolus.

32. Ei tohi ka unustada, et olemuselt on patent puhas vahetussuhe. Ühelt poolt avalikustab leiutaja oma leiutise, lubades niiviisi avalikkusel seda kasutada. Vastutasuks kuulub leiutajale piiratud aja jooksul ainuõigus sellele leiutisele. Mulle tundub, et kui nukleotiidjärjestuses seisnevale leiutisele pakutaks absoluutset kaitset, andes järelikult selle leiutise patendi omanikule ainuõiguse, mis laieneb kõigile selle järjestuse võimalikele kasutusviisidele, kaasa arvatud neile, mis ei olnud patenditaotluse esitamise ajal ära näidatud ning mis olid siis tundmatud, rikutaks seda aluspõhimõtet, pakkudes patendiomanikule ebaproportsionaalselt suurt kaitset.

33. Tuleb ka märkida, et kui lähtuda Monsanto väitest, kaotaks direktiivi artikkel 9

patendikaitset laiendava sätena kogu oma kasuliku mõju. Kui nukleotiidjärjestust kaits- takst tõesti ka siis, kui ta oma ülesannet ei täida, ei ole arusaadav, miks peaks artikkel 9 seadma kaitse laiendamise sõltuvusse selle järjestuse täidetavast ülesandest. Sellest ole- nemata oleks praktikas tagatud kaitse puh- talt nukleotiidjärjestuse olemasolule, nagu käesoleval juhul. Asjaolu, et Monsanto nõuab kaitset nukleotiidjärjestusele, mitte jahule, ei muuda asjaolu, et *in concreto* kehtiks kaitse ka jahule.

34. Mulle tundub, et Monsanto tõlgenduse kasutamise tulemus oleks see, et biotehnoloogilise patendi omanikule võimaldataks liiga laialdast kaitset. Nagu mitu menetlusosalist nii kirjalikes märkustes kui ka istungil märki- sid, ei ole võimalik öelda, mis hetkeni ja milli- se toiduahela lülini ning kui kaugete teisend- toodeteni võivad geneetiliselt muundatud taime algse DNA jäljed veel tuvastatavad olla. Vaieldamatult on tegemist nukleotiidjärjes- tustega, mis ei täida enam mingit ülesannet, kuid nende olemasolu seaks määratlemata arvil teisendtooteid selle isiku kontrolli alla, kes on patentinud ühe taime nukleotiidjär- jestuse. Nagu märkis Argentiina valitsus oma mõttekäigus, mis on ainult osalt paradoksaal- ne – kui veise maos peaks leitama nukleotiid- järjestuse jälgi, mis on selle tulemus, et looma toideti geneetiliselt muundatud taimest val- mistatud saadustega, võiks patendiomaniku

õiguse rikkumiseks lugeda ka kõnealuse veise importi.⁶

35. Ei ole kahtlust, et asjaolu, et Monsanto leiutis in Argentinast kaitsmata, tundub olevat ebaõiglane. Samas, ning olenemata kait- se puudumise põhjustest, tundub mulle, et Monsanto püüab oma tegevusega ära kasuta- da üht õiguskorda (liidu oma), et lahendada probleeme, mis tal on tekkinud teises õigus- korras (Argentiina omas). See tundub mulle siiski vastuvõetamatu. Asjaolu, et Monsanto ei ole oma patendi eest võimalik Argentinast piisavat tasu saada, ei saa parandada, andes talle Euroopa Liidus laiema kaitse.

36. Nagu teada, ei ole sihtotstarbeline kaitse biotehnoloogia valdkonnas täiesti uus nähtus. Täpsemalt on direktiivis käsitletavas valdkon- nas otsustanud sellise kaitse kasuks – kuigi üksnes inimkeha nukleotiidjärjestuste puhul – Prantsuse ja Saksa seadusandjad.⁷ Ka Euroo- pa Parlament on vastu võtnud resolutsiooni,

6 – Sama saaks öelda nt ka rõivaste kohta, mis on valmistatud geneetiliselt muundatud puuvillataimedelt saadud kiududest.

7 – Vt komisjoni 14. juuli 2005. aasta aruanne nõukogule ja Euroopa Parlamendile – Patendiõiguse areng ja tähendus bio- tehnoloogia ja tehnogeneetika valdkonnas (KOM(2005) 312 (lõplik), punkt 2.1). Kõnealune dokument näitab, et direktiivis sedastatu ei ole selles küsimuses sugugi üheselt mõistetav.

milles toetab inimese DNA patentide puhul sihtotstarbelist kaitset.⁸ Lisaks on keemiliste ainete patentide valdkonnas välja kujunenud tava tunnistada ainete uute kasutusviiside patentsust ka siis, kui aine on seoses teiste kasutusviisidega juba patentitud.⁹

ta on, ii) antakse elusmaterjali paljunemisel edasi ja iii) täidab pidevalt või teatud asjaolude ilmnemisel ülesannet, millega seoses ta on patentitud.

37. Siinkohal on vaja lisada üks täpsustus. Kui nukleotiidjärjestuste patendikaitse piirub sihtotstarbelise kaitse mudelit rakendades ülesannetega, millega seoses patent on saadud, ei tähenda see, et kaitse kehtiks ainult siis, kui patentitud geen on „sisse lülitatud”. Bioloogiliselt võttes on olemas geene, mis on aktiivsed („sisse lülitatud”) ainult teatavas olukorras: näiteks, nagu selgus kohtuistungil, saab geen, mis annab taimele erilise kuivustaluvuse, aktiveeruda („sisse lülituda”) ainult sellise kuivuse esinemisel. On selge, et direktiivi kohaldamisel ei tähenda asjaolu, et geen „täidab ülesannet” artikli 9 tähenduses seda, et ta oleks „sisse lülitatud”. Direktiivi tähenduses täidab geneetiline teave „oma ülesannet” siis, kui ta i) on elusmaterjalis, mille osa

38. Tuleb veel lisada, et eelmises lõigus välja toodud täpsustus on käesoleval juhul nii või teisiti ebaoluline, kuna on selge, et RR-sojataimedes on vaidlusalune nukleotiidjärjestus pidevalt „sisse lülitatud”.

C. Asjaolu, et jahus sisalduv DNA on olemuselt jääk

8 – Euroopa Parlamendi 26. oktoobri 2005. aasta resolutsioon biotehnoloogialeutiste patentide kohta (ELT C 272E, lk 440, punkt 5).

9 – Tegemist on tüüpilise praktikaga just farmaatsiatoodete valdkonnas. Kuna ravimeetod kui niisugune ei ole patentitav (vt nt 5. oktoobril 1973 Münchenis allkirjastatud Euroopa Patendikonventsiooni (2000. aastal parandatud redaktsioonis) artikkel 53), on meditsiiniuuringute alal tegutsevate äriühingute huvide kaitsmiseks lubatud patentida juba tuntud tooted, *kui seda kasutatakse uuel otstarbel* (vt Euroopa Patendiameti laiendatud apellatsioonikoja 5. detsembri 1984. aasta otsuseid G 1/83, G 5/83 ja G 6/83; Bayer jt). Lisaks on sama lähenemist kasutatud ka väljaspool farmaatsiavaldkonda (vt Euroopa Patendiameti laiendatud apellatsioonikoja 11. detsembri 1989. aasta otsus G 2/88: Mobil).

39. Eelnevates punktides esitatud lahendusele võiks olla alternatiivne lahendus see, kui arvestada, et imporditud sojajahus esineb patentitud DNA kõigest jäägina, millest on ainult jälgi ning seega ei ole seda vaja kaitsta. Sellisest vaatenurgast on Monsanto nõude ese tegelikult jahu, mitte nukleotiidjärjestus. Nukleotiidjärjestuse kui niisuguse

„klassikaline” kaitse, mida Monsanto nõuab, on vaid ettekääne.

ettepaneku vastata küsimusele, et direktiivi süsteemis on nukleotiidjärjestuse patendile tagatud kaitse piiratud olukordadega, kus geneetiline teave tegelikult täidab patendis kirjeldatud ülesandeid. See kehtib nii nukleotiidjärjestuse kui niisuguse kui ka selle materjali kaitse kohta, milles see järjestus sisaldub.

40. Siiski tundub mulle, et sellist lahendust ei saa kasutada. Direktiivis ei ole ühtegi *de minimis*-sätet, mis piiraks kaitset või välistaks selle, kui see puudutab bioloogilisest materjalist valmistatud saadustes üksnes muutuvat (ja/või äärmiselt väikeses) koguses esinevaid nukleotiidjärjestusi.¹⁰ Teisisõnu tähendaks sellise tõlgendusviisi järgimine koguselise hindamisaspekti sissetoomist (millist künnist kasutada?), mida direktiivis ei ole ning mis ähvardab lõppkokkuvõttes ebakindlust suurendada. Nukleotiidjärjestuste kaitse piiramine otstarbega, millega seoses nad on patenditud, on minu arvates igast vaatenurgast parem lahendus.

V. Teine eelotsuse küsimus

D. Ettepanek esimese küsimuse kohta

42. Teise eelotsuse küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiiviga on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis pakuvad biotehnoloogialeiutistele ulatuslikumat kaitset, kui direktiivi endaga on ette nähtud.

41. Võttes seega kokku esimese eelotsuse küsimuse analüüsi, teen Euroopa Kohtule

43. Teisisõnu tuleb kindlaks teha, kas direktiivis sisalduvad biotehnoloogiapatentide eeskirjad on ammendavad või miinimumeeskirjad. Esimesel juhul on liikmesriigi õigusnormid, mis annavad direktiiviga ette nähtud kaitsest ulatuslikuma kaitse, õigusvastased, samas kui teisel juhul võivad need olla lubatavad.

¹⁰ – Vt samas küsimuses Ühendkuningriigi High Courti 10. oktoobri 2007. aasta otsus, mis ei andnud eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asjaga identses kohtuasjas Monsanto õigust tõkestada sojajahu importimist Argentinast: *Monsanto vs. Cargill* ((2007) EWHC 2257 (Pat), punkt 89). Sel juhul jäeti Monsanto nõue rahuldamata patendinõudluste laiendamisega seotud kaalutlustel.

44. Küsimuse jaoks tuleb muidugi eeldada, et liikmesriigi eeskirjad annavad tõepoolest patendiomanikule ulatuslikuma kaitse, kui direktiivis on kirjeldatud. Seda aspekti tuleb hinnata liikmesriigi kohtul. Seega tuleb taolist eeldust praegu aktsepteerida, hoolimata sellest, et käesoleval juhul tunduvad Madalmaade õigusnormid direktiiviga isegi kasutatud sõnastuse osas peaaegu identsed, millest tulenevalt ei tundu oletatav suurem kaitse kuigi tõenäoline.

45. Ka teise küsimuse osas irdub Monsanto kõigist teistest märkusi esitanud isikutest. Kui Monsanto väidab, et direktiiv ei saa mingil juhul piirata liikmesriigi seadusandjate vabadust praegu käsitletavas konkreetses aspektis, kalduvad kõik teised osalised pidama direktiivi eeskirju ammendavaks.

46. Esimene tähelepanek, mida ma pean vajalikuks, puudutab täiesti ilmset asjaolu, et direktiivis sätestatud biotehnoloogiapatentide-alased eeskirjad ei ole täielikud. Mitu selle valdkonna aspekti on jäetud liikmesriikide seadusandjate hooleks. Lisaks on selles osas täiesti selge ka direktiivi põhjendus 8, mis kinnitab liikmesriikide õiguse rolli (ja tegelikult isegi kesket tähtsust).

47. Asjaolu, et eeskirjad ei ole täielikud, ei tähenda siiski, et need ei oleks ammendavad. Tegelikult on täiesti võimalik, et liidu õigusnormid ei tegele teatavas sektoris kõigi aspektidega, kuid nendes valdkondades, millega nad tegelevad, on nad ammendavad. Sellisel juhul piirdub liikmesriikide seadusandjate vabadus ainult nende valdkondadega, milles liit ei ole sekkunud.¹¹

48. Minu arvates vastab biotehnoloogiapatentide olukord täpselt eelmises punktis viisandatud raamistikule. Direktiivis sisalduvad eeskirjad ei ole täielikud, kuid valdkondades, millega nad tegelevad, tuleb neid pidada ammendavaks: sellest tulenevalt ei tohi liikmesriigi õigusnormid näha neis valdkondades ette patentide ulatuslikumat kaitset, kui direktiivis on ette nähtud.

49. Seda tõlgendust toetavaid põhjendusi on palju.

50. Esiteks on direktiivi peamine eesmärk soodustada turu toimimist ja konkurentsi, samas austades ja kaitstes patendiomanike

¹¹ – Vt 25. aprilli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-52/00: komisjon vs. Prantsusmaa (EKL 2002, lk I-3827, punkt 19).

tehtud investeeringuid. See on näha nii direktiivi õiguslikust alusest (tollase asutamislepingu artikkel 100a, mis vastab praeguse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 114) kui ka direktiivi enda tekstist (vt näiteks põhjendus 5). Mulle tundub enesestmõistetav, et patendiomanikele eriti laialdaste õiguste andmine võib minna sellise eesmärgiga vastuollu, kuna patent piirab juba selle olemusest tulevalt majandusvabadust.¹²

51. Lisaks on mõningate direktiivi põhjenduste lugemisel (eriti pean silmas põhjendusi 3, 5, 6 ja 7) selgelt näha, et seadusandja peamine kavatsus ei olnud mitte biotehnoloogialeiutiste kaitset suurendada, vaid pigem vältida olukorda, kus selle valdkonna õigusnormide erinevused võiksid liidusisesele kaubandusele negatiivset mõju avaldada. Niisiis on ilmne, et direktiivi tõlgendamine minimaalse ühtlustamismõnna, millest tuleneks liikmesriikide õigusnormide suurte erinevuste võimalus, oleks sellise põhieesmärgiga vastuolus. See, et liidu raames on samadel patentidel erinev kaitsetase, on lõppkokkuvõttes ebamugav ning põhjustab patendiomanikele ebakindlust.

12 – Vt sarnases küsimuses tehtud 15. septembri 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-281/03 ja C-282/03: Cindu Chemicals jt (EKL 2005, lk I-8069, punktid 39–44).

52. Tuleb ka märkida, et direktiiv ei sisalda ühtki selget viidet, mille põhjal võiks oletada, et riikidel on vabadus anda direktiivis ette nähtust ulatuslikumat kaitset. Minimaalsetes ühtlustamismõnna on selline klausel sageli olemas, nagu eelkõige Ühendkuningriigi valitsus oma kirjalikes märkustes õigustatult meenutas.¹³

53. Pealegi on minimaalset ühtlustamist kehtestavate direktiivide eesmärk tüüpjuhul tagada kaitse, mida varem ei olnud. Siin aga seisneb probleem, mida seadusandja on püüdnud lahendada või vähemalt leevendada, liikmesriikide selles valdkonnas kehtivate õiguskordade vahelistes erinevustes.¹⁴

54. Kokkuvõtteks sooviksin rõhutada üht olulist aspekti. Üldiselt ei ole patentide

13 – Vt nt nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiiv 85/577/EMÜ tarbija kaitsmise kohta väljaspool ärruume sõlmitud lepingute korral (EÜT L 372, lk 31; ELT eriväljaanne 15/01, lk 262), artikkel 8, ja nõukogu 20. juuli 1998. aasta direktiiv 98/59/EÜ kollektiivseid koondamisi käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT L 225, lk 16; ELT eriväljaanne 05/03, lk 327), artikkel 5. Vt ka märkuses 11 viidatud kohtuotsus komisjon vs. Prantsusmaa, punkt 18.

14 – Vt ka 9. oktoobri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-377/98: Madalmaad vs. parlament ja nõukogu (EKL 2001, lk I-7079, punkt 16). Vt ka sama kohtuotsuse punkt 25, kus Euroopa Kohus märgib, kuidas direktiiv tegi liikmesriikide õigusesse hulgaliselt „täpsustusi“ ja „erandeid“: ka seda oleks raske ühitada ettekujutusega minimaalselt ühtlustavast direktiivist, mis piirduv tavaliselt minimaalse kaitsetaseme kehtestamisega, jättes ülejänu liikmesriikide otsustada.

valdkonnas minimaalse ühtlustamise ideegi eriti hästi rakendatav. Reeglina võetakse minimaalsed ühtlustamissätted vastu olukorras, kus osa isikuid on teistega võrreldes selgelt nõrgemas positsioonis või halvemuses. Tüüpiliste näidetena võib mõelda juba viidatud kohtuasjadele, mis puudutasid tarbijaid, kes sõlmivad lepinguid sidevahendi abil, või töötajaid, keda kollektiivselt koondatakse.¹⁵ Sellistes olukordades on selge, milline võiks olla võimaliku ulatuslikuma kaitse suund: see võiks olla üksnes nõrgema poole kasuks.

55. Patentide valdkonnas seevastu taoline selgus puudub. Patendi kui „vahetussuhte” (leiutajale tema teabe ja teadmiste avalikustamise eest vastutasuna antud ainuõiguse) iseloomust tuleneb, et siin puudub „nõrgem” või „kaitset rohkem vajav” pool. Selle olemusest tulenevalt on patent õigusinstrument, mille eesmärk on saavutada tasakaal kahe vastandliku huvi – ühest küljest teadmiste avalikustamise ja progressi, teisest küljest investeringute ja loominguilisuse edendamise – vahel. Järelikult ei ole isegi juhul, kui direktiivi tõlgendatakse minimaalset kaitset tagava õigusaktina, kindel, kas liikmesriigi „suuremat kaitset” pakkuv õiguskord peaks kaitsma patendiomanikke või ideede (ja kauba) vaba liikumist.

15 – Vt märkus 13.

56. Kõigist esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata teisele eelotsuse küsimusele, et direktiiv sisaldab neis valdkondades, millega ta tegeleb, liidu territooriumil biotehnoloogialeiutistele tagava kaitse suhtes ammendavaid õigusnorme. Järelikult on sellega vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis annavad direktiiviga ette nähtud kaitsest ulatuslikuma kaitse.

VI. Kolmas eelotsuse küsimus

57. Kolmanda küsimuse esitab eelotsuse- taotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule selle kohta, kuidas käsitada pärast direktiivi jõustumist patenti, mis on antud varem ning mida iseloomustab direktiiviga võrreldes ulatuslikum kaitse.

58. Ka siin väidab üksnes Monsanto, et patendi andmise kuupäev võiks kaitse ulatuse määramisel oluline olla. Pealegi on see väide esitatud teise võimalusena, juhuks kui Euroopa Kohus ei peaks nõustuma Monsanto seisukohaga eelmistes küsimustes.

59. Minu arvates nõuab sellele küsimusele vastamine kaht eeldust. nukleotiidjärjestuse sellise resistentsuse tagab (täites seega oma ülesannet), tuleb seda direktiivi kohaselt kaitsta.
60. Esiteks tuleb ka siin, nagu teisegi küsimuse puhul, lähtuda eeldusest – mis ei ole küll selgelt välja toodud –, et patendi väljaandmise ajal oli sellel tööpoolest laiem ulatus kui see, mis tuleneb direktiivi tõlgendamisest.
61. Teiseks, kuigi küsimus on sõnastatud üsna üldkujuliselt, tuleb seda siiski käsitada konkreetse liikmesriigis toimuva menetluse kontekstis, mis on eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli. Teisisõnu tuleb küsimust võtta nii, et see puudutab juhtumeid, millel on samad selgelt määratletud omadused, mis iseloomustavad vaidlust RR-soja nukleotiidjärjestuse Euroopa patendi omaniku äriühingu Monsanto ja nende äriühingute vahel, kes impordivad Madalmaadesse Argentinast pärit sojajahu.
62. Teisest äsjamainitud eeldusest tuleneb suure tähtsusega asjaolu. See, mida Monsanto nõuab, ei ole kõigest RR-sojale iseloomuliku nukleotiidjärjestuse patenditaotluses sisalduvatele patendinõudlustele vastav patendikaitse. Patendinõudlused viitavad tööpoolest nukleotiidjärjestusele, mille otsarve on muuta taime glüfosaadiresistentseks. Ei ole mingit kahtlust, et kuivõrd see
63. Käesoleval juhul nõuab Monsanto aga kaitset ka nukleotiidjärjestuse puhul, mis oma ülesannet ei täida, vaid sisaldub jäägina surnud materjalis (jahus). Kui Euroopa Kohus peaks otsustama, et patendi andmise kuupäev ei ole patendile direktiiviga tagatud kaitse kindlaksmääramisel oluline, ei oleks järelikult mingil juhul tegemist *patendinõudluste eseme* (teatava toimega nukleotiidjärjestuse) *kaitse* vähendamisega. Muudetaks ainult patendiga antud „lisakaitse” ulatust.
64. Minu arvates tuleb patendi andmise kuupäeva käsitada käesoleval juhul ebaolulisena. Ka siinkohal, nagu eelmistegi eelotsuse küsimuste puhul, ei ole direktiivist võimalik leida selget ja ühemõttelist vastust. Siiski viitab sellele direktiivis mitu tegurit.
65. Esiteks ei sisalda direktiiv ühtegi üleminekusätet. Kui seadusandja oleks kavatse- nud varasemate patentide olukorda säilitada,

oleks ta tõenäoliselt kehtestanud õigusaktis selleks konkreetseid sätteid.

66. Teiseks tuleb meenutada Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikat, mille kohaselt hõlmab kohustus kohaldada liikmesriigi õigusnorme kooskõlas liidu õigusega ka neid liikmesriigi sätteid, mis on asjakohasest liidu sätetest varasemad.¹⁶ Pealegi ei ole me olukorras, kus varasemate õigusnormide kooskõlaline tõlgendamine tooks tagajärjena kaasa kriminaalvastutuse: sellisel juhul oleks tegemist lubamatu tõlgendamistoiminguga.¹⁷

67. Kolmandaks tuleb pidada silmas, et nagu eespool selgus, oli direktiivi koostamise peamine eesmärk soodustada liidu territooriumil turgu ja konkurentsi. Niisuguses kontekstis näib direktiivi tõlgendus, mis lubab patente olenevalt nende andmise kuupäevast erinevalt tõlgendada, problemaatilisena. Selline tõlgendusviis looks lõpuks märkimisväärseid probleeme kaupade vabale liikumisele ja toimiva ühtse turu loomisele selles sektoris. Eriti väheneks märgatavalt õiguskindlus, kui patendi täpset ulatust ei määraks mitte

patendinõudlused, mille alusel patent on antud, vaid patendi andmise kuupäev. Sealjuures pole veel arvestatud, et kuna sellised „laiendavad” tõlgendused on üksnes mõne liikmesriigi õiguskorra iseärasus, tähendaks nende lugemine direktiivi tähenduses õiguspäraseks, et eri liikmesriikide kaitsetasemetel vahelised suured erinevused jääksid kestma veel mitmeks aastaks, st kuni direktiivi jõustumise hetkel juba kehtinud patentide kehtivusaja lõpuni.

68. Sellest tulenevalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata kolmandale küsimusele nii, et asjaolu, et patent on välja antud enne direktiivi jõustumist, ei mõjuta eelmiste eelotsuse küsimuste vastust.

VII. Neljas eelotsuse küsimus

69. Neljanda eelotsuse küsimusega palutakse Euroopa Kohtul öelda, kas eelmisele kolmele küsimusele vastamise juures võib omada

16 – Vt 13. novembri 1990. aasta otsus kohtuasjas C-106/89: Marleasing (EKL 1990, lk I-4135, punkt 8); 4 juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-212/04: Adeneler jt (EKL 2006, lk I-6057, punkt 108) ja 24. juuni 2008. aasta otsus kohtuasjas C-188/07: Commune de Mesquer (EKL 2008, lk I-4501, punkt 84).

17 – Vt 16. juuni 2005. aasta otsus kohtuasjas C-105/03: Pupino (EKL 2005, lk I-5285, punkt 45).

tähtsust TRIPS-leping, eriti selle artiklid 27 ja 30.

70. Ütlen kohe alguses, et ma jagan seisukohta, mida väljendasid kõik menetlusosalised peale Monsanto, nimelt et TRIPS-leping ei saa kolmele esimesele küsimusele antavat vastust kuidagi muuta. Täpsemalt, minu arvates ei ole minu soovitatud direktiivi tõlgendus viidatud TRIPS-lepingu sätetega kuidagi vastuolus.

71. Igal juhul tuleb kõigepealt meenutada, et direktiivi artikkel 1 jätab sõnaselgelt piiramata kohustused, mis liikmesriikidel on vastavalt TRIPS-lepingule. Järelikult on seadusandja olnud arvamusel, et direktiiv ei ole kõnealuse rahvusvahelise lepinguga vastuolus: nii või teisiti tähendab artiklis 1 sisalduv sõnaselge kaitseklausel, et liikmesriiki ei saa süüdistada direktiivi rikkumises, kui tema käitumise eesmärk on TRIPS-lepingu raames võetud kohustuste täitmine.

72. On selge, et sellises kontekstis on võimalike direktiivi ja TRIPS-lepingu vastuolude vältimiseks kõige tõhusam tõlgendusmeetod tõlgendada direktiivi võimaluse piires

TRIPS-lepingu sätetega kooskõlas. Lisaks tuleb üldisemalt meenutada, et Euroopa Kohutu praktika küll eitab võimalust hinnata liidu õigusnormi õiguspärasust WTO lepingute alusel,¹⁸ kuid kinnitab samas vajadust vältida võimalikke vastuolusid, rakendades kooskõlalise tõlgendamise põhimõtet.¹⁹

73. Seega tuleb küsida, kas selline direktiivi tõlgendus, nagu ma eelmistes punktides soovitasin, võib minna vastuollu TRIPS-lepingu sätetega: minu arvates ei ole seal mingit vastuolu.

74. TRIPS-lepingu sätetes ei leidu midagi, mis oleks vastuolus nukleotiidjärjestuste sihtotstarbelise kaitsega.

75. Eelkõige keskendub üksnes patentsuusele TRIPS-lepingu artikkel 27. Käesolevas kohtuasjas ei ole patentsuses mingit küsimust, kuna on vaieldamatu, et Monsanto on

18 – Euroopa Kohus on kinnitanud, et liidu õigusakti õiguspärasust saab hinnata WTO lepingu alusel vaid siis, kui liit „on soovinud täita WTO raames võetud erikohustust, või olukorras, kus liidu õigusakt viitab otseselt WTO lepingute konkreetsetele sätetele” (30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-94/02 P: Biret & Cie vs. nõukogu, EKL 2003, lk I-10565, punktid 55–56 ja seal viidatud kohtupraktika).

19 – Vt 14. detsembri 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-300/98 ja C-392/98: Dior jt (EKL 2000, lk I-11307, punkt 47) ja 11. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-431/05: Merck Genéricos - Produtos Farmacéuticos (EKL 2007, lk I-7001, punkt 35).

õigus – mida ta on ka kasutanud – patendi- da nukleotiidjärjestus, mis muudab soja glü- fosaadiresistentseks. Küsimus, milles pooled on lahkarvamusel, puudutab üksnes kaitse ulatust, mida leiutisele tuleb pakkuda.

TRIPS-lepingu artiklile 30 patendi ulatuse piiramist, näib mulle lisaks, et see oleks siiski täiesti lubatav. Nimetatud artikkel 30 nõuab, et erandid oleks „piiratud” ega takistaks leiutise „tavakasutamist”. Kui nukleotiidjärjes- tuse kaitse piirdub üksnes kasutusviisidega, millega seoses see järjestus on patenditud, ei takista see kindlasti leiutise tavakasutamist, mis on sama kasutusviis, mida on kirjeldatud patenditaotluses. Olemusest tulenevalt jää- vad kaitsmata ainult võimalikud tulevased ja ettenägematud kasutusviisid (mille esimese patendi omanik võib samas omakorda paten- tida, kui ta need ise avastab) või, nagu käes- olevas asjas, algse toote töötlemisega seotud tegevused, mille käigus nukleotiidjärjestus ei täida enam mingit ülesannet.

76. Probleeme pole ka kokkusobivuse osas artikliga 30, mis puudutab patendiomanikule antavate õigustega seotud võimalikke eran- deid. Ennekõike ei tähenda sihtotstarbelise kaitse tagamine, et patendikaitse kohaldamis- alast tehtaks *erandeid*: kitsendavalt tõlgenda- takse hoopis selle õiguse *ulatust*, jättes selle õiguse kaitse alt välja teistsuguste otstarvete korral, kui patenditaotluses on kirjeldatud. TRIPS-lepingus ei kohusta miski andma nukleotiidjärjestustele „absoluutset” kaitset, mis puudutaks kõikvõimalikke kasutusviise, sh ettenägematud ja tulevase.

77. Isegi kui asuda *ad absurdum* seisuko- hale, et nukleotiidjärjestuste patentide siht- otstarbeline kaitse kujutab endast vastavalt

78. Seega teen ettepaneku vastata neljandale eelotsuse küsimusele nii, et tõlgenduses, mis anti direktiivile eelmiste eelotsuse küsimuste vastustes, ei ole direktiiv TRIPS-lepingu säte- tega vastuolus.

VIII. Ettepanek

79. Esitatud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Rechtbank 's-Gravenhage küsimustele järgnevalt:

„Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 1998. aasta direktiivi 98/44/EÜ biotehnoloogialeiutiste õiguskaitse kohta süsteemis on nukleotiidjärjestuse patendile tagatud kaitse piiratud olukordadega, kus geneetiline teave tegelikult täidab patendis kirjeldatud ülesandeid. See kehtib nii nukleotiidjärjestuse kui niisuguse kui ka selle materjali kaitse kohta, milles see järjestus sisaldub.

Direktiiv sisaldab neis valdkondades, millega ta tegeleb, liidu territooriumil biotehnoloogialeiutistele tagava kaitse suhtes ammandavaid õigusnorme. Järelikult on sellega vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis annavad direktiiviga ette nähtud kaitsest ulatuslikuma kaitse.

Asjaolu, et patent on välja antud enne direktiivi jõustumist, ei mõjuta eelmiste eelotsuse küsimuste vastust.

Tõlgenduses, mis anti direktiivile eelmiste eelotsuse küsimuste vastustes, ei ole direktiiv TRIPS-lepingu sätetega vastuolus.”